

Libor Švanda
Jozefa Artimová
(Centrum jazykového vzdělávání MU)

DIVERZIFIKACE INOVOVANÝCH VÝUKOVÝCH MATERIÁLŮ LÉKAŘSKÉ LATINY DLE OBOROVÉHO ZAMĚŘENÍ

The paper presents new teaching materials prepared for Latin Medical Terminology courses in several BA study programs at Faculty of Medicine of MU in Brno (project IMPACT). The authors explain their approach and point out advantages and difficulties of using authentic medical documentation in class.

Key words: *Latin Medical Terminology, Innovations in Medical Latin Teaching, Language for specific purposes*

Klíčová slova: *latinská lékařská terminologie, inovace ve výuce lékařské latiny, jazyk pro specifické účely*

Rozhodnutí vytvořit nové studijní materiály pro kurz latinské lékařské terminologie vybraných bakalářských oborů na LF MU v rámci projektu IMPACT¹ bylo motivováno především potřebou sladit náplň kurzu s reálnými potřebami studentů při jejich dalším studiu, a zejména v jejich zdravotnické praxi.

V první fázi jsme se rozhodli² inovovat kurz samostatně pro obory porodní asistentka a nutriční terapeut a společně pro obory fyzioterapie, všeobecná sestra a radiologický asistent. U těchto oborů bylo k výuce základní lékařské terminologie dosud používáno skriptum určené primárně pro dvousemestrální kurz studentů všeobecného lékařství.³ Protože však bakalářské obory mají na LF MU vyhrazen pouze jeden semestr, vyučující byl nucen k soustavnému redukování (a na druhé straně doplňování) lexika i cvičení. Druhá část skripta – věnovaná hlavně slovtvorbě, jež je pro budoucí praxi studentů nelékařských oborů snad i důležitější než terminologie anatomická – přitom bývala z časových důvodů omezena na nezbytné minimum.

1 *Inovace, metodika a kvalita jazykového vzdělávání a odborného vzdělávání v cizích jazycích v terciární sféře v ČR (CZ.1.07/2.2.00/28.0233).*

2 Kromě autorů příspěvku jsou do uvedených inovací zapojeny Mgr. Kateřina Pořízková, Ph. D. (viz její příspěvek výše) a Mgr. Eva Dávidová.

3 MAREČKOVÁ, Elena – REICHOVÁ, Hana: *Úvod do lékařské terminologie. Základy latiny s přihlédnutím k řečtině.* 4. vyd. Brno: MU, 2000.

Vyšli jsme z časové dotace dvou vyučovacích hodin po dobu jednoho semestru (14 týdnů) a pokusili jsme se do uvedeného časového rámce rozložit základní penzum gramatiky a slovní zásoby, kterou si studenti mají za jeden semestr osvojit a která jim má pomoci v dosažení základního cíle kurzu, totiž porozumění latinským termínům při studiu odborných předmětů, jako je např. anatomie nebo klinická propedeutika. Nezůstáváme přitom u procvičování gramatiky a orientace v izolovaných termínech řecko-latinského původu: studenti jsou systematicky a pečlivě vedeni k orientaci a k porozumění v latině psanému diagnostickému záznamu, který je součástí lékařské dokumentace, se níž se budou setkávat ve své praxi. Nejenže jsme při excerpce slovní zásoby jednotlivých lekcí zohlednili terminologii používanou v učebnicích odborných předmětů těchto oborů (především anatomie), ale při tvorbě cvičení jsme se snažili vycházet z autentických lékařských zpráv a ze souboru autentických diagnóz, které se nám podařilo získat.⁴ Vedle procvičování lexika a základní morfologie jsme se v každé z lekcí (samozřejmě v různé míře) pokusili zařadit cvičení z oblasti slovo tvorby, aby se studenti seznámili s nejčastějšími slovo tvornými prvky (frekvencované prefixy, sufixy a slovní základy) a postupy (skládání a odvozování termínů). U složitějších kompozit je pak důraz položen na jejich pasivní znalost a interpretaci. Anatomické termíny se dále pokoušíme u studentů fixovat vhodnou vizualizací (obvykle pomocí obrazového materiálu nebo schématu), protože zvláště na začátku studia studentům chybí potřebné znalosti. Za posledních padesát let se možnosti grafického provedení učebnic a učebních textů určených k výuce živých jazyků značně změnily, avšak materiály pro výuku latiny se nemodernizovaly. Proto usilujeme o posun i v tomto ohledu.

Podoba cvičení je odvislá především od zaměření výukového materiálu. U oborů nutriční terapeut a porodní asistentka přistupujeme k co nejužšímu provázání terminologie s daným oborovým zaměřením a u studentů předpokládáme jistou míru odborných znalostí, které jim pomohou si s některými typy úkolů poradit. Anatomická terminologie týkající se gastrointestinálního, resp. urogenitálního systému je probírána detailněji, než tomu u podobných výukových materiálů bývá zvykem, a její obsah přísně koresponduje s terminologií obsaženou ve výukových materiálech navazujících předmětů obou zmiňovaných oborů. Materiály se snaží o maximální možnou míru kontextualizace termínů a využívají k tomu (což je pro učebnice latiny neobvyklé) i souvislých textů z daných oborů, učebnic anatomie nebo autentických diagnóz. Naopak u všeobecněji zaměřeného materiálu, který je určen společně fyzioterapeutům, všeobecným sestram a radiologickým asistentům, se cvičení tematicky a lexikálně drží obecných základů z anatomie a kliniky (především chirurgie), neboť uvedené obory nejsou zaměřeny úzce na jednu část těla nebo jednu soustavu. Významnou roli pak hraje práce s autentickými diagnózami, zkratkami používanými v lékařské dokumentaci apod.).

Aby studenti nepracovali pouze s vytvořenou sadou cvičení, práce s lékařskou dokumentací se nám v druhé polovině kurzu velmi osvědčila. Využili jsme k tomu korpus lékařských zpráv, jež jsme získali z různých oddělení některých nemocnic v Brně, Hradci Králové a Praze. Čerpali jsme z něj nejen při přípravě cvičení, ale práci s jednoduššími zprávami jsme začlenili přímo do výuky. Bylo při tom samozřejmě nutné dostát všem právním náležitostem, kterými jednotlivá lékařská pracoviště podmiňuje používání těchto autentických materiálů: zprávy jsou přísně anonymizovány, jsou

⁴ Materiál, který využíváme, jsme začali shromažďovat v průběhu projektu COMPACT (*Kompetence v jazykovém vzdělávání na Masarykově univerzitě - COMPACT, CZ.1.07/2.2.00/07.0442*) v letech 2009–2012.

v hodinách promítány pomocí projektoru, ale nejsou studentům poskytovány jako učební materiál mimo třídu.

Na autentické zprávě lze pak studentům pak přiblížit a ilustrovat mnohé: od struktury dokumentu přes používané zkratky (např. *st.p.*, *dg.*, *l.dx.*), jednotlivé anatomické a klinické termíny (byť mnohé v počeštěné podobě), ustálená latinská slovní spojení (např. *vide supra*, *per primam intentionem*, *verisimiliter*), eponyma, až po příklady souvislých latinsky psaných diagnóz. Úskalí využívání autentické dokumentace je však hned několik. Tím hlavním jsou vysoké nároky na vyučujícího, jenž obvykle nemá lékařské vzdělání a přitom musí používanému materiálu v dostatečné míře porozumět; v případě potřeby je nutné konzultovat problematická místa s odborníkem. Dalším úskalím může být značná chybovost v latinských diagnózách, grafická variabilita termínů (obvyklé je zjednodušování a zkracování), používání různých konstrukcí pro vyjádření téhož (v mnoha případech neexistuje pevně stanovená norma, klinikové se nevyhýbají eponymům ani starším formám anatomických termínů, které v současnosti již nejsou zahrnuty v mezinárodně platné anatomické terminologii⁵). V těchto případech pokládáme za správné ponechat diagnózy v jejich autentické podobě a chybný či méně obvyklý záznam pokud možno vhodným způsobem využít (práce s chybou). Do třetice je pak problematická šíře používaného materiálu: prozatím využíváme soubor diagnóz a lékařských zpráv, které pocházejí z několika málo lékařských pracovišť. S tímto vědomím je třeba materiál používat, tzn. čerpat z něho spíše jen ukázky pro ilustraci gramatických jevů nebo způsobu používání konkrétních termínů a nevyvozovat z něj jednoznačné závěry nebo dokonce normu.

Přes výše řečené se při pilotování našich inovovaných kurzů jednoznačně ukázalo, že ve srovnání s cvičením zaměřeným na gramatiku a lexikum, kdy si studenti osvojují pádosloví na vybraných anatomických, klinických, popř. farmakologických termínech, je využití autentického materiálu prvkem přímo vycházejícím z praxe a na studenty působí silně motivačně.

Bibliografie

- MAREČKOVÁ, Elena – REICHOVÁ, Hana. 2000. *Úvod do lékařské terminologie. Základy latiny s přihlédnutím k řečtině*. 4. vyd. Brno: MU.
Terminologia anatomica: International anatomical terminology. 1998. Stuttgart: Thieme.

RESUMÉ

Autoři představují nové výukové materiály vytvořené pro kurzy latinské lékařské terminologie vybraných bakalářských oborů (nutriční terapeut, porodní asistentka, všeobecná sestra, fyzioterapie, radiologický asistent) na LF MU v rámci projektu IMPACT. V obecných rysech představují svou koncepci a zamýšlejí se nad výhodami i úskalími využití autentické lékařské dokumentace ve výuce.

5 *Terminologia anatomica: International anatomical terminology*. Stuttgart: Thieme, 1998.

KONTAKTY

Jozefa Artimová	pepartim@me.com
Aleš Beran	alesek.beran@volny.cz
Marek Blahuš	blahus@rect.muni.cz
Milan Boháček	bohacek@econ.muni.cz
Jiřina Hrbáčková	jirina@econ.muni.cz
Klára Hušková	huskovak@lfhk.cuni.cz
Pavel Nečas	NecasP@lfhk.cuni.cz
Kateřina Pořízková	porizkova.katerina@gmail.com
Milada Říhová	milada.rihova@lfi.cuni.cz
Eva Schánělová	SchanelovaE@lfhk.cuni.cz
Dana Stehlíková	ruzaruz@yahoo.com
František Šimon	frantisek.simon@upjs.sk
Libor Švanda	svanda@phil.muni.cz
Ondřej Zahradníček	ondrej.zahradnicek@fnusa.cz
Lenka Zouhar Ludvíková	ludvikova@phil.muni.cz
Jakub Žytek	Jakub.Zytek@lfi.cuni.cz

LATINITAS MEDICA

Sborník příspěvků, které zazněly během stejnojmenného semináře
30.–31. ledna 2014 v konferenčním sále Kanceláře veřejného ochránce práv,
Údolní 39, Brno

Kateřina Pořízková a Libor Švanda (eds.)

Sazba: Dan Šlosar

Titulní strana: Pavel Křepela

Brno, Masarykova univerzita 2015

ISBN 978-80-210-7789-8